

Yıl: 2, Sayı: 4, Eylül 2015, s. 42-61

Cahit ASLAN¹

GÜNCEL HALIYLA ADANA ŞEHRİNDE NÜFUS DÖNÜŞÜMLERİ

Öz

Bu çalışma yoğun göç hareketliliğinin ulunduğu Adana kentinin sahip olduğu nüfusun niteliklerini güncel haliyle tespit etmektir. Araştırma Adana kentinde yer alan merkez belediyesi evren kabul edilmiş olup tesadüfi örneklem esasına göre 1004 örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler yapılandırılmış anket yardımıyla toplanıp SPSS 20 programında analizleri gerçekleştirilmiştir ve literatürdeki bazı kavramsal tartışmalar dayalı olarak yorumlanmıştır. Elde edilen verilere göre Adana kent nüfusu hem sosyo ekonomik gruplaşmalar hem de etno-dilsel gruplaşmalar bakımından nitelik değiştirmektedir. Bu değişimlerin sosyal ve siyasal sonuçları söz konusudur.

Anahtar kelimeler: Adana, Nüfus, Nusayri, Kürt, Arap, Alevi, Seçim

THE CURRENT CONVERSIONS OF THE ADANA CITY'S POPULATION

Abstract

The aim of this study is currently detected the nature of the population of the Adana city has the heavy migration mobility. The research realized in May 2015 over 1004 samples by the random sampling basis in Adana city center that has four districts accepted as universe. The data collected with the aid of structured questionnaire, analyzed in SPSS 20 programs and were based on some conceptual discussions in the literature. According to the obtained data Adana city population are in characteristic changing for both socio-economic groupings and ethno-linguistic groupings. It has social and political consequences of the change.

Key Words: Adana, population, Nusayri, Kurds, Arabs, Alawite, Elections

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, 01330 Balcalı, Adana, Türkiye; caslan@cu.edu.tr. Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi, BAP birimi tarafından desteklenen SBA-2015-3712 ID kodlu projeden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Adana, Türkiye'nin en büyük 6. ili olmasının yanı sıra bünyesinde barındırdığı nüfusun nitelikleri bakımından da önemli bir şehirdir. Özellikle il merkezindeki nüfusu son 20 yıldır önemli karakter değişikliğine uğramıştır. 1950'li yıllardan beri hızlı bir şekilde sürekli göç alan bir şehir olma niteliği artık göç alıp veren bir niteliğe dönüşmüştür. Net göç hızı eksilerde seyretmektedir. Bir yandan da göç almayı sürdürmektedir ki bu da nüfusun bazı niteliklerinde değişime uğramasına yol açmaktadır.

İşte bu çalışmanın amacı Mayıs 2015 yılı itibarıyla dinamik bir nüfusa sahip olan Adana şehrinin bünyesinde bulunan nüfusun niteliklerini tespit etmektir. Bunun için gerekli olan veriler Adana şehrinde yaşayan nüfustan tesadüfi tabakalama esasına dayalı olarak 1004 örneklem üzerinden toplanmıştır. Yapılandırılmış anket yardımıyla toplanan veriler SPSS.20 bilgisayar programı yardımıyla çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

Makale, Adana şehrinin özet bir tanıtımından sonra Adana nüfusunun analizine geçilmiştir. Bu kısım da örneklemin niteliklerinin, örneklem-evren ikiliğinin tespit edildiği alt başlıklardan meydana gelmiştir. Sonuç kısmının yazılmasıyla da makale sonlandırılmıştır.

2. ADANA

Adana, Türkiye'nin güneyinde Çukurova'nın merkezi olan bir ildir. İl toprakları 36 derece 32 dakika ve 38 derece 23 dakika kuzey enlemleri ile 34 derece 42 dakika ve 36 derece 42 dakika doğu boylamları arasında yer alır. Adana'nın Akdeniz'e yaklaşık 160 km. kıyısı bulunur. Adana eski çağlardan beri Avrupa'yı Asya'ya bağlayan ulaşım yolları üzerinde bulunmuştur. Bugün de Türkiye'nin Ortadoğu ile kara ve demiryolu bağlantısı Adana üzerinden geçer. Bu bağlantı geçit vermeyen Toroslara Gülek boğazından sağlanır. Adana'nın kuzeyinde Kayseri, doğusunda Kahramanmaraş ve Osmaniye ve Gaziantep, Güneydoğusunda Hatay, güneyde Akdeniz, batısında İçel ve Niğde bulunmaktadır (Adana Ansiklopedisi, 2010: 3).

İlkçağda Adana, Anadolu'yu baştanbaşa geçerek Gülek boğazından Tarsus'a inen yol üzerinde bir konak yeri idi. Hitit tabletlerinden Hititler döneminde kent ve çevresinde Kizzuvatna Krallığı'nın egemen olduğu anlaşılmaktadır. Yöre, M.Ö. 16. yy'da Hitit Federasyonu'na, Hitit Devleti yıkıldıktan sonra Çukurova'da kurulan Kue Krallığı'na bağlandı. M.Ö. 9. yy sonlarına doğru Asur, M.Ö. 6. yy'da Pers, M.Ö. 333'te Büyük Iskender'in egemenliğine girdi. Iskender'in ölümünde (MÖ. 323) sonra da Selefkiler'e bağlandı. M.Ö. 66'da Romalı konsül Pompeius tarafından ele geçirildi. Roma ve Bizans dönemlerinde, elverişli konumu nedeniyle önemli bir ticaret merkezi durumuna gelen 704'de Halife Abdülmelik tarafından Emevi topraklarına katıldı. Abbasi halifesi Harun Reşit eski ilkçağ kalesini (Adana kalesi) yeniden yaptırdı. IX. yy'da Adana Çukurova'nın önemli bir kültür ve ticaret merkezi durumundaydı. Aynı yy'da Yazman adlı bir Türk komutan bölgeyi yarı bağımsız yönetti. Bölge daha sonra Mısır'daki Tolunoğulları'nın eline geçti. Bizanslılar, Abbasiler'in zayıf düşmesinden yararlanarak 10. yüzyılın başlarında kenti yeniden topraklarına kattılar. Alparslan'ın Malazgirt Zaferi'ni (1071) izleyen yıllarda Adana, Selçuklular'ın egemenliğine girdi (1083-1097). Bu dönemde Çukurova'ya Doğu'dan gelen birçok Türk boyu yerleşti. 1097 Haçlı seferiyle Adana'da Selçuklu egemenliği sona erdi. 14. yy'ın ilk yarısında Memlûklular'ın eline geçen Çukurova'ya çok sayıda

Türkmen oymağı yerleştirildi. 1352'de yöreye Memluklulara bağlı Türkmen Beylerinden Yüregiroğlu Ramazan Bey egemen oldu. Ramazanoğulları adını alan Beyliğin merkezi Adana'ydı. Ramazanoğulları'nın yönetiminde kent genişledi, camiler, hanlar, kamu binalarıyla süslendi. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi (1517) sırasında Osmanlı topraklarına katılan Adana'yı 1608'e kadar yine Ramazanoğulları yönetti.1672'de Adana uğrayan Evliya Çelebi kente ilişkin ayrıntılı bilgi verir. Adana, 19. yy'ın ortalarına doğru Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından ele geçirdi ve Mısır Ordusu'nun karargâhı olarak kullanıldı. Londra antlaşmasıyla (1840) Osmanlılar'a geri verildi.1867'deki yönetsel düzenlemede vilayet oldu. 1886'da Mersin-Adana demiryolunun açılması, pamuk tarımının ve kentin ekonomisinin canlanmasına, nüfusun artmasına neden oldu. Ermeniler' in 1909'daki ayaklanma girişimleri bastırıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında (1914-1918) Toros ve Gavurdağı tünelleri ve Bağdat demiryoluyla kent İstanbul ve Suriye'ye bağlandı. Birinci Dünya Savaşı sonrasında 24 Aralık 1918'de Fransız birlikleri, işbirlikçi Ermeni çeteleriyle Adana'yı işgal etti. Türk milis kuvvetlerinin şiddete direnmesi, işgalcilerin önemli kayba uğramalarına neden oldu. 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara İtilafnamesi hükümleri uyarınca 5 Ocak 1922'de Fransız işgal kuvvetleri kentten çekildi. Bu tarih, halen Adana'nın kurtuluş günü olarak kutlanmaktadır.²

DPT'nin 1973-76 yılları arasında yaptığı "Yerleşme merkezlerinin kademelenmesi" araştırmasına göre Ankara, İzmir ve bir miktar da Gaziantep ile birlikte Adana dört ulusal merkezden birini oluşturuyordu. Ticaret, tarım ve kültür merkezi olarak Kayseri'den, Maraş'tan, Malatya, Muş, Bingöl'e kadar etki alanı genişliyor; bütün bir Güneydoğu ve Doğu Akdeniz için temel bir önemde bulunuyordu. Bugün için hinterlandı (arka bahçesi) biraz daralsa da Çukurova hâlâ önemli bir merkez olma özelliğini koruyor (Gümüş, 2006: 68; 2005: 22-26).

Büyükşehir Belediyesi 1989'da kurulmuş ve belediye yönetimi, büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Daha sonra Adana Belediyesi, büyükşehir belediyesi sıfatına sahip olmuş ve yeni iki ilçe belediyesi kurulmuştur; Seyhan ve Yüreğir. Çukurova ve Sarıçam ilçeleri sırasıyla Seyhan ve Yüreğir ilçelerinin katılımıyla 2008'de kurulmuştur³.

Bugün Adana şehri, büyükşehir belediyesine bağlı 5 metropol ilçeden oluşmaktadır: Seyhan, Yüreğir, Çukurova, Sarıçam ve Karaisalı. Fakat bunlardan Karaisalı şehrin oldukça dışında yer almaktadır.

Adana Seyhan nehrinin kuzeyden güneye D400 karayolunda batıdan doğuya kesmesiyle adeta dört dilimli pasta görünümündedir. Her pasta dilimine bir merkez ilçe ve belediyesi düşmektedir. Bu nehir ve yol şehre bir bariyer niteliği vererek merkez ilçelerin farklı sosyoekonomik gruplaşmalarına yol açmaktadır. Merkez belediyeler ise şu niteliklere sahiptir⁴:

Seyhan Belediyesi, Seyhan Nehri'nin batı kanadında yer alır ve şehrin kültür ve iş merkezidir. D-400 devlet yolu şehri kuzey ve güney olmak üzere ikiye bölen ekonomik bir sınır gibidir. Seyhan'ın D-400 karayolunun kuzeyinde kalan kısmı, şehrin ekonomik olarak gelişmiş yeridir. D-400 boyunca, oteller, kültür merkezleri, ticaret ve iş binaları sıralanmaktadır. D-400'ün güney kısmında kalan şehrin eski merkezi geleneksel ve modern mağazaların şehir sakinlerine

² <http://www.adana-bld.gov.tr/adananin-tarihi-sayfa.html>

³ <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>

⁴ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Adana>

sunulduğu pazar alanıdır. Buranın güneyi ise düşük gelirlere sakinlerin tercih ettiği bir yerleşim alanıdır.

Çukurova belediyesi, Seyhan ilçesinin kuzeyinde ve Seyhan Havzası'nın güneyinde bulunan modern bir yerleşim alanıdır. İlçe, şehrin kuzeyindeki 3,000 hektarlık az verimli araziye değerlendirmek için dağıtık şehri bu araziye yönlendirmek amacıyla 1980'lerin ortalarında planlanmıştır. Yeni Adana olarak isimlendirilen proje göl sahili boyunca uzanan villaları ve yeni açılan Turgut Özal, Süleyman Demirel ve Kenan Evren bulvarları boyunca boy gösteren çok katlı apartman dairelerini bünyesinde barındırmaktadır.

Yüreğir belediyesi, nehrin doğu yakasında bulunmakta olup düşük gelirli birçok yerleşim alanına ve büyük ölçekteki sanayi bölgelerine ev sahipliği yapmaktadır. Nehir üzerinde yapılan yeni köprüler ve ilçe sınırları içerisinde metro hattının döşenmesiyle beraber Yüreğir gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Adana Adalet Bakanlığı yeniden ilçeye dönmüş ve Kazım Karabekir mahallesine 47.5 hektarlık sağlık kampüsü yapılması planlanmaktadır. Sinanpaşa, Yavuzlar, Köpürülü ve Kışla mahallelerini modern yerleşim alanlarına dönüştürecek kapsamlı kentsel imar planı ilçede uygulanmaktadır.

Sarıçam belediyesi, Yüreğir'in kuzeydoğusunda bulunmaktadır ve 2008 yılında Adana şehriyle birleştirilen eski belediyelerden oluşmaktadır. Sarıçam'daki bazı büyük kurum ve kuruluşlar şunlardır: Çukurova Üniversitesi, İncirlik Hava Üssü ve Organize Sanayi Bölgesi.

Şehirde toplamda 254 mahalle vardır. Seyhan'ın 99 mahallesi vardır, 69'u şehir merkezi içerisinde, 30'u eski belediyeler ve mahalleye dönüştürülen eski köylerdir. Yüreğir'in 99 mahallesi vardır, 38'i şehir merkezinde ve 61'i kırsal kesimdedir. Sarıçam'da 29 mahalle, Çukurova'da 16 mahalle ve Karaisalı ilçesinde 11 mahalle vardır. Bir mahallenin nüfusu, şehir merkezinde veya kırsal kesimde olması durumuna göre 150'den 63,000'e kadar değişiklik göstermektedir. Çukurova ilçesindeki bazı yerler başta olmak üzere bazı mahalleler neredeyse bir ilçe kadar büyük olduğu için sakinlerin muhtara ulaşması güçtür.

3. ADANA KENTİNDE NÜFUSUN NİTELİKLERİ

Adana kentinin nüfusun nitelikleri sosyoekonomik gruplaşmalar, göç hareketleri, etno- dini nitelikler, kimlikler ve siyasal davranışlar açısından ele alınıp değerlendirildi.

3.1. Örneklemin Yapısı

Örneklemin cinsiyet dağılımı hem evren hem de örneklem esasına göre ele alınmış olup örneklemin genel olarak evreni yansıttığı görülmüştür. Evren ise Adana merkezde yer alan Çukurova, Seyhan, Yüreğir ve Sarıçam'da yaşayan nüfustur.

Tablo-1: Cinsiyet dağılımına göre nüfus

Cinsiyetler		Çukurova	Seyhan	Yüreğir	Sarıçam	Toplam	
Evren	Erkek	N	172.594	388.088	211.161	73.166	845.009
		%	%48,80	%49,80	%50,37	%50,97	49,84
	Kadın	N	181.086	391.144	208.079	70.381	850.690
		%	%51,20	%50,20	%49,63	%49,03	50,16
	Toplam	N	353.680	779.232	419.240	143.547	1.695.699
		%	20,85	45,95	24,23	8,46	100,00
Örneklem	Erkek	n	101	258	134	85	578
		%	56,42	56,45	60,90	57,43	57,6
	Kadın	n	78	199	86	63	426
		%	43,57	43,54	30,09	42,56	42,4
	Toplam	n	179	457	220	148	1004
		%	17,8	45,5	21,9	14,7	100,0

31.12.2014 tarihi itibarıyla TÜİK verilerine göre Adana'da toplam 2.165.595 kişi yaşamakta olup bunun %49,98'i (1.082.497 kişi) erkek ve %50,01'i (1.083.098 kişi) kadındır. Örnekleminimiz % 57,6 erkeklerden % 42,4'ü kadınlardan oluşmaktadır. Bu oran merkez ilçeler düzeyinde yalnızca Yüreğir'de erkekler lehine yüksek görülmektedir. Bu ilçede kadınların ankete katılım oranı erkeklere oranla görece düşük olmuştur.

Tablo-2: Örneklemin yaş dağılımı.

Yaş grupları	Çukurova	Seyhan	Yüreğir	Sarıçam	Toplam (Örneklem)	Adana ⁵ (Evren)
18-24	n	37	66	35	29	167
	%	20,67	14,47	15,90	19,59	16,63
25-34	n	39	130	53	38	261
	%	21,78	28,50	24,09	25,67	25,99
35-44	n	47	98	47	38	229
	%	26,25	21,49	21,36	25,67	22,80
45-54	n	25	85	48	26	184
	%	13,96	18,64	21,81	17,56	18,32
55+	n	31	77	37	18	163
	%	17,31	16,88	16,81	12,16	16,23
Toplam	n	179	456	220	148	1004
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

⁵ Adana'nın (evrenin) verileri için bkz.: TÜİK ADNKS, 31.12.2014 tarihi itibarıyla Adana nüfusunun yaş dağılımı.

Örneklemin yaş dağılımı evreni yansıtıcılığı oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Özellikle 18-24 yaş kategorisi tamamen uyum içerisindedir. İlçeler bazında da örneklemin dağılımı oldukça yansıtıcıdır. 18 yaş ve üstü medyan yaş 37'dir. Kaydi verilerde ise tüm yaş gruplarında medyan yaş 29,6'dır.

Tablo-3: Örneklemin medeni durumu

Gelir Grupları	İlçeler								Toplam		
	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam		n	%	
	n	%	n	%	n	%	n	%			
Medeni durum	Hiç evlenmedi	62	35,02	117	25,82	46	21,19	40	27,21	265	26,65
	Evli	103	73,44	301	66,44	157	72,35	99	67,34	660	66,39
	Boşanmış	8	4,5	15	3,31	5	2,30	6	4,08	34	3,42
	Eşi Ölmüş	3	1,6	18	3,97	6	2,76	1	0,06	28	2,81
	Ayrı yaşıyor	1	0,05	2	0,04	3	1,38	1	0,06	7	0,07
Toplam		177	100,00	453	100,00	217	100,00	147	100,00	994	100,00

Kaydi verilere göre Adana'da evli olanların oranı % 62, bekâr oranları % 29, boşanma oranları ise % 4'tür (TÜİK 2015 verileri). Örnekleme dağılımında da medeni durum benzer nitelikler göstermektedir. Örneklemede evliler yaklaşık % 66, bekârlar % 26 ve boşanmış olanlar ise % 3,42 düzeyinde temsil edilmektedir.

3.2. Eğitim Düzeyi (18 yaş ve üstü)

Örneklemin 18 yaş ve üstü gruplardan oluştuğu eğitim durumları aşağıdaki gibidir:

Tablo-4: Örneklemin eğitim düzeyi.

Eğitim düzeyi		Çukurova	Seyhan	Yüreğir	Sarıçam	Toplam (Örneklem)	Adana ⁶ (Evren)
		n	3	15	11	2	31
0. Okuma yazma bilmiyor	%	1,67	3,28	5,00	1,35	3,1	
1. Okuma yazma biliyor fakat bir okul bitirmemiş	n	1	14	8	3	26	% 21,22
	%	0,05	3,06	3,63	2,02	2,6	
2. İlkokul mezunu	n	26	156	65	53	300	% 20,79
	%	14,52	34,13	29,54	35,81	29,9	
3. Ortaokul veya dengi okul mezunu	n	19	76	42	20	157	% 22,5
	%	10,61	16,63	19,09	13,51	15,6	
4. Lise veya dengi okul mezunu	n	80	130	70	44	324	% 18,86
	%	44,69	28,44	31,81	29,72	32,3	
5. Yüksekokul veya fakülte mezunu	n	46	57	22	24	149	% 7,67
	%	24,58	12,47	10,00	16,21	14,8	
6. Yüksek lisans mezunu	n	3	8	2	1	14	% 0,46
	%	1,67	1,75	0,09	0,06	1,4	
7. Doktora mezunu	n	1	1	0	1	3	% 0,15
	%	0,05	0,02	0	0,06	0,3	
Toplam	n	179	457	220	148	1004	
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,0	% 100

Kaynak: Adana Vizyon'2023 Çalışma Grubu Eğitim Durumu Raporu, Ağustos 2013

⁶ Not: Bu raporda 6 yaş ve üstü referans alınmıştır.

Eğitim ortalaması en yüksek Çukurova ilçesinin eğitim ortalaması olup değeri 3,82dir. Bu da ortaokul ve dengi okul düzeyine denk gelmektedir. Sonra sırasıyla Sarıçam (3,22), Seyhan (3,09) ve Yüreğir (3,02) ilçeleri gelmektedir. Adana merkezin genel ortalaması ise 3,28’dir.

Süre açısından ise örneklem ortalama 8,42 yıl eğitim görmüştür. Örneklemin en eğitimlileri 10.19 yıl ile Çukurova ilçesinde bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla 8.48 yıl Sarıçam, 8.09 yıl Seyhan ve 7.94 yıl ile Yüreğir’de bulunmaktadır. Kısaca Adana şehrinin en eğitimlileri Çukurova’da bulunurken en eğitimsizleri Yüreğir’de bulunmaktadır.

Paralel olarak en çok okuma yazma bilmeyenler Yüreğir’de (% 5) bulunmaktadır. Bu durumu sırasıyla Seyhan (% 3,28), Çukurova (% 1,67) ve Sarıçam (% 1,35) ilçeleri takip etmektedir. Üniversite mezunu ise bu sıralamanın tam tersidir. En çok üniversite mezunu Çukurova ilçesinde (% 24,58) tespit edilmiştir. Sonra sırasıyla Sarıçam (% 16,21), Seyhan (12,47) ve on sonunda Yüreğir (% 10) ilçelerinde bulunmaktadır.

3.3. Adana’da Gelir ve İş Dağılımı

Adana’daki gelir dağılımı merkez ilçeler bazında farklılık göstermektedir. Bir bütün olarak alınırsa Adana şehrinin milli gelirden aldığı pay her geçen gün biraz daha düşmektedir. Örneğin 2010 yılı itibarıyla Türkiye ortalamasının 50 puan üstünde seyreden İstanbul’da kişi başına katma değeri, Adana’da Türkiye ortalamasının ancak yüzde 80’ine ulaşmaktadır. Yani Adana ortalamasının altına gerilemiş durumda. TÜİK verilerine göre Adana’nın milli gelire katkı payı 2,9 düzeyindedir (aynı oran Kocaeli için %4,7’dir). İlçeler düzeyinde ise ancak Seyhan, Türkiye’nin gelişim sürecine katkı sağlayan ilçelerden sayılıyor. Milli geliri Türkiye toplamının 1,8’i düzeyindedir.

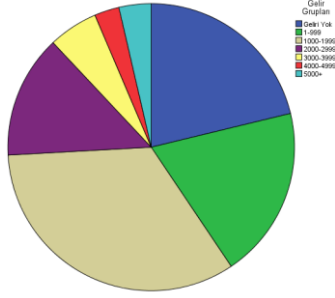
Tablo-5:Örneklemin gelir dağılımı

Gelir Grupları	İlçeler								Toplam		
	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam		n	%	
	n	%	n	%	n	%	n	%			
Aylık TL	Geliri Yok	26	14,94	97	22,19	44	20,56	38	26,95	205	21,22
	1-999	36	20,68	79	18,07	46	21,49	26	18,43	187	19,35
	1000-1999	55	56,93	146	33,40	85	39,71	38	26,95	324	33,54
	2000-2999	29	16,66	67	15,33	18	8,41	20	14,18	134	13,87
	3000-3999	15	8,62	21	4,80	11	5,14	7	4,96	54	5,59
	4000-4999	8	4,59	11	2,51	3	1,40	5	3,54	27	2,79
	5000+	5	2,87	16	3,66	7	3,27	7	4,96	35	3,62
Toplam	174	100,0	437	100,0	214	100,0	141	100,0	966	100,00	

Örneklemin gelir dağılımı ortalama 1.778 TL’dir. Yıllık baz alınır ise, örneklemin gelir dağılımı 8.269 \$’a denk düşmektedir ki TÜİK’in verilerinde de Adana’nın GSMH’den aldığı pay 8.164 \$ olarak gösterilmektedir. Seçilen örneklemin evreni yansıtmadığı konusunda bir diğer parametre de gelir dağılımıdır. Bu veriler aynı zamanda örneklemin evreni yansıtmama gücü olduğunu da göstermektedir.

Grafik-1: Adana’da gelir dağılımı.

Adana merkez ilçelerinde yaşayan aylık gelirlerinin dağılımında genel olarak nüfusun %21,22’si sabit bir gelire sahip olmadığı gözlenmiştir. Merkez ilçeleri kendi aralarında karşılaştırdığımızda ise herhangi bir düzenli gelire sahip olmayanların oranı en fazla Sarıçam ilçesindedir. Onu da sırasıyla Seyhan, Yüreğir ve Çukurova izlemektedir.

4000 ve üzeri gelir grubuna giren kişi sayısı ise % 8,50 ile Sarıçamda rastlanmıştır. Onu da sırasıyla Çukurova (% 7,46), Seyhan (% 6,17) ve Yüreğir (% 4,67) izlemektedir.

Gelir dağılımı bakımından alt grup ile üst grup arasındaki farklılık en çok Sarıçam ilçesinde söz konusudur.

Nüfusun önemli bir kısmı (% 33,54) 1000 ile 1999 TL arası gelir grubu içerisinde yer almaktadır. Bu durum daha çok Çukurova ilçesinde olmakla beraber her ilçe için de geçerlidir. En çok fakir önce Seyhan ilçesinde bulunmaktadır. Sonra sırasıyla Yüreğir, Sarıçam ve Çukurova ilçeleri izlemektedir.

Tablo-6: Örneklemin iş dağılımı

Yapılan işler	İlçeler								Toplam	
	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam		n	%
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Ev hanımı	25	14,28	95	21,25	43	19,81	31	21,37	194	19,71
Öğrenci	21	12,0	29	6,48	13	5,99	8	5,51	71	7,21
İşsiz	8	4,57	26	5,81	12	5,52	11	7,58	57	5,79
Esnaf / Serbest Ticaret	30	17,14	103	23,04	58	26,72	32	22,06	223	22,66
Beyaz yakalı (Öğretmen vs.)	14	8,0	13	2,90	3	1,38	8	5,51	38	3,86
Emekli	23	13,14	49	10,96	30	13,82	10	6,89	112	11,38
İşçi / Ücretli	36	20,57	106	23,71	55	25,34	35	16,12	232	23,57
Profesyonel (Avukat, Dok. Müh. vs.)	8	4,57	13	2,90	0	0	2	1,37	23	2,33
Çiftçi	2	1,14	3	0,06	0	0	3	2,06	8	0,08
Memur	8	4,57	10	2,23	3	1,38	5	3,44	26	2,64
Toplam	175	100,00	447	100,00	217	100,00	145	100,00	984	100,00

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ocak 2015 ‘İşgücü İstatistikleri’ne göre; Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2015 yılı Ocak döneminde geçen yılın aynı dönemine göre 454 bin kişi artarak 3 milyon 259 bin kişi oldu. İşsizlik oranı ise 1 puanlık artış ile yüzde 11,3 seviyesinde gerçekleşti. Adana’da ise 2013 verilerine göre işsizlik oranı % 13,7’dir. İş gücüne katılım oranı ise % 49,9’dur. Örnekleme yapısında ise işgücüne katılım oranı % 55,8 ve işsiz oranı % 5,79’dur. En yüksek temsil edilen grup % 23,57 oranla ücretli çalışanlardır.

3.4. Adana’da Kentinde Nüfus Yer Değiştiriyor

Adana şehri yalnız portakal bahçeleri, pamuk tarlaları ve tüccarları ile bilinmez. Son zamanlarda adliyede meydana olaylarıyla da bilinmektedir. Bunun nedenlerinden biri de nüfusun niteliğindeki değişimlerdir. Son zamanlara kadar Adana sürekli dışarıdan nüfus alan bir şehir olarak bilinmektedir. Oysa son 20 yıldır dışarıdan nüfus almakla beraber daha çok dışarı nüfus veren bir şehir konumundadır. Bu yüzden net göç hızı eksilerdedir.

Tablo-7: Adana’nın 1927-2000 Nüfusu, Yıllık Artış Hızı (%0) ve Adana’nın Büyüme Farkı

Yıllar	Nüfuslar					
	Türkiye			Adana		
	Nüfus	Artış hızı (%0)	1927 nüfusu =100	Nüfus	Artış hızı (%0)	1927 nüfusu=100
1927	13.648.000	-	100	227.735	-	100
1935	16.158.018	21,05	118	383.645	63,75	168
1940	17.820.950	19,58	131	375.777	-4,14	165
1945	18.790.174	10,59	138	418.740	21,63	184
1950	20.947.000	21,71	153	508.518	38,73	223
1955	24.064.763	27,71	176	628.505	42,21	276
1960	27.754.820	28,48	203	760.803	38,09	334
1965	31.391.421	24,59	230	902.712	34,12	396
1970	35.605.176	25,16	261	1.035.377	27,38	455
1975	40.347.719	24,98	296	1.240.475	36,05	545
1980	44.736.957	20,63	328	1.485.743	35,99	652
1985	50.664.458	24,85	371	1.725.940	29,92	758
1990	56.473.035	21,69	414	1.934.907	22,83	850
1997	62.865.574	15,30	461	2.127.270	13,53	934
2000	67.803.927	18,28	497	2.308.260	14,21	1.014
2000*	67.803.927	18,28	497	1.849.478	17,71	812
2007*	70.586.256	16,20	517	2.006.650	13,25	881
2008*	71.517.100	13,19	524	2.026.319	9,80	889
2009*	72.561.312	14,60	532	2.062.226	17,72	905
2010*	73.722.988	16,01	540	2.085.225	11,15	915
2011*	74.724.269	13,58	547	2.108.805	11,31	925
2012*	75.627.384	12,09	554	2.125.635	7,98	933
2013*	76.667.864	13,76	561	2.149.260	11,11	943
2014*	77.695.904	13,41	569	2.165.595	7,60	950

Kaynak: DİE İstatistikleri (Osmaniye dâhil); Gümüş-Aslan, 2005 (*2000 ve sonrası Osmaniye hariç).

Türkiye nüfusu 1927 sayımları 100 kabul edilirse 2000’de 497’ye çıkarken Adana 1.014’e çıkmıştır. Bir başka deyişle Adana 1927’den bu yana Türkiye ortalamasına paralel şekilde büyüye idi, bugün Osmaniye ile birlikte toplam nüfusu 1 milyon sınırını biraz aşmalıydı. Oysa Türkiye’ye paralel olarak hesaplanan ortalama büyüme ile Adana’nın 2000 yılı nüfusu arasındaki fark 1.295.655’dir. Bu durum Osmaniye hariç olduğu durumlarda da gözlenebilir. 1927 yılının nüfusunun yüzölçümüne göre Türkiye geneli 569 iken Adana 950’dir. Ancak Adana’nın 1995’lerden bu yana belirli bir nüfus doygunluğuna ulaştığı söylenebilir. TÜİK’in illerin aldığı- verdiği ve net göçlerine bakıldığında 1995’e kadar net göç alan Adana 1995-2000

döneminde aldığından 40.497 kişi daha fazla diğer illere göç veriyor (Gümüş-Aslan, 2015: 362):

Tablo-8: Adana'nın 1975-2014 dönemi göç durumu

Yıllar	Göçler				
	Top. nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Net göç hızı (%)
1975-1980	1 211 060	74 119	73 300	819	0,7
1980-1985	1 463 546	99 672	75 843	23 829	16,4
1985-1990	1 714 297	124 479	97 545	26 934	15,8
1990-1995	<i>Resmi sayımlar verilmemekle birlikte, toplam nüfusuna bakıldığında almaya devam ettiği anlaşılıyor.</i>				
1995-2000	1 669 361	92 684	133 181	- 40 497	-24,0
2007-2008	2 026 319	45 493	58 316	- 12 823	-6,3
2008-2009	2 062 226	53 685	54 109	- 424	-0,2
2009-2010	2 085 225	53 096	57 402	- 4 306	-2,1
2010-2011	2 108 805	50 523	62 402	- 11 879	-5,6
2011-2012	2 125 635	45 927	59 294	-13.367	-6,3
2012-2013	2 149 260	50 598	62 933	-12.335	-5,7
2013-2014	2.165.595	51.562	63.181	-11.619	-5,4

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 1980-2000 ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2008-2013; Gümüş-Aslan, 2005.

Adana göç yoluyla büyüyen bir il olmaktan, giderek göç veren iller arasına giriyor. 2013-2014 dönemi itibarıyla Adana 50.562 göç alırken 63.181 kişi Adana'dan göç etmiştir. Kısaca bu haliyle Adana'nın göç hızı -5,35'tir.

Bu hızlı nüfus büyümesi ve son 20 yılda giderek bu hızın düşmesi nasıl oldu, neler etkili oldu, nasıl bir Çukurova ve Adana oluştu; Ortadoğu'nun da Türkiye'nin de Çukurova'nın da nüfus dokusu ve dinamiğini anlamak için bir yandan endüstriyel-ekonomik dönüşümlere, diğer yandan din, dil ve mezhepsel farklılıklara bakmak gerekiyor.

Tablo-9: Adana'nın Aldığı Nüfusun Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	Nüfuslar			
	1980-2000	Yüzde	2013 yılı itibarıyla	Yüzde
Marmara	38.296	9,93	4.175	5,38
Ege	17.567	4,55	9.359	12,07
Karadeniz	16.225	4,21	12.252	15,81
İç Anadolu	58.503	15,17	77.696	10,06
Akdeniz	86.373	22,39	165.527	21,34
Doğu Anadolu	55.715	14,44	144.853	18,69
Güneydoğu	113.034	29,31	361.092	46,60
Toplam	385.713	100,00	774.954	100,00

Kaynak: Keser, 2006:337; Gümüş-,Aslan, 2005; DİE, Daimi İkametgâha Göre İç Göçler.

2013 yılında Adana şehir merkezinde 1.668.423 kişi ikamet etmektedir. Bunlardan 902.579 kişinin nüfusu Adana merkeze kayıtlı iken 774.954'ü (%46,44) diğer bölge ve illerin yerleşim yerlerine kayıtlı bulunmaktadır. Bunların da % 65,19'u tek başına Doğu ve Güneydoğu illerine kayıtlı bulunmaktadır. Bu sayıya daha önce gelip ikametlerini Adana'ya aldirmiş olanlar dâhil değildir.

Nüfus kaydının aidiyet duygularını gösteren değişkenlerden biri olduğu kabul edilirse Adana’da ikamet eden nüfusun önemli bir kısmının Doğu ve Güneydoğulu oldukları söylenebilir.

Örnekleme esasına göre yapılan bu çalışmada ilçeler bazında nüfus hareketleri şu şekildedir:

Tablo-10: Adana’nın göç aldığı bölgeler.

Doğum Yerlerine Göre Bölgeler	İlçeler								Toplam	
	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Adana Mer.	102	57,30	251	56,15	98	45,16	62	42,95	513	51,97
Adana İlçeler	25	14,04	55	12,30	26	11,98	56	38,62	162	16,41
Adana Köyler	1	0,5	5	1,11	3	1,38	0	0	9	0,9
Doğu Anadolu	11	6,17	25	5,59	21	9,67	4	2,75	61	6,18
G.doğu Anadolu	8	4,49	58	12,97	43	19,81	7	4,82	116	11,75
Akdeniz	16	8,98	36	8,05	21	9,67	13	8,96	86	8,71
İç Anadolu	6	3,37	7	1,56	2	0,9	3	2,06	18	1,8
Karadeniz	1	5,6	3	0,6	1	0,4	0	0	5	0,5
Ege	2	1,12	1	0,2	0	0	0	0	3	0,3
Marmara	4	2,24	4	0,8	0	0	0	0	8	0,8
Yurt Dışı	2	1,12	2	0,4	2	0,9	0	0	6	0,6
Toplam	178	100,00	447	100,00	217	100,00	145	100,00	987	100,00

Örneklemin doğum yerleri bakımından değerlendirildiğinde Adana nüfusunun zaman içerisinde nasıl bir nitelik değiştirdiği de görülmektedir.

2015 Mayıs ayı itibarıyla, şu anda Adana merkezde ikamet edenlerin ancak % 51,97’si Adana doğumludur. % 16,50’si Adana’ya bağlı ilçeler ve köylerden gelen insanlardan oluşmaktadır. Geri kalanların %30,72’si Adana dışı bölge doğumlular.

Adana’nın ilçe ve köylerinden gelenler çoğunlukla Seyhan ilçe sınırlarında yaşamaktadır (%35,08’i). Daha sonra sırasıyla Sarıçam (%32,74’ü), Yüreğir (% 16,95’i) ve Çukurova (% 15,20) belediye sınırları içerisinde yaşamaktadırlar.

Diğer yandan, Adana merkezinde yaşayanların doğum yerleri Doğu ya da Güneydoğu Anadolu olanların oranı % 17,93’dür.

Adana çevre illerden nüfus almayı sürdürüyor. Örneğin örneklemin % 8,71’inin doğum yeri Osmaniye, Tarsus, Mersin, Hatay ve Kahramanmaraş illeridir.

Bir sonra gerçekleştirilecek olan kimlik çözümlemesinde yer alan aidiyet verilerine dayalı olarak nüfus yordandığı zaman mevcut nüfusun köken dağılımı daha gerçekçi olarak tespit edilecektir.

3.5. Adana Nüfusunda Aidiyet Duygusu ve Kimlik

Alan araştırmasında “Kimlik olarak kendinizi daha ziyade nasıl tanımlarsınız?” diye sorulmuş ve yanıtlar da “Türk, Alevi, Kürt, Arap, Adanalı ve Başka...” şeklinde alınmıştı. Elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Tablo-11: Kimlik tercihleri

Kimlik Tercihleri	İlçeler								Toplam		
	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam		n	%	
	n	%	n	%	n	%	n	%			
Türk	118	65,92	236	52,21	111	52,85	104	70,74	569	57,59	
Alevi	12	6,70	28	6,19	4	1,90	4	2,72	48	4,85	
Kürt	19	10,61	101	22,34	58	27,61	4	2,72	182	18,42	
Sünni	2	1,11	4	0,8	2	0,9	2	1,36	10	1,01	
Arap	4	2,23	15	3,31	4	1,9	2	1,36	25	2,53	
Adanalı	5	2,79	30	6,63	7	1,54	6	4,08	48	4,85	
Başka (belirtiniz)	Diğer etnik gruplar	1	0,5	3	0,6	3	1,42	2	1,36	9	0,9
	Türkiyeli vs.	3	1,67	9	1,99	8	3,8	3	2,04	23	2,32
	Atatürkçü	3	1,67	5	1,10	2	0,9	2	1,36	12	1,21
	Kendi memleketi	1	0,5	2	0,4	1	0,4	3	2,04	7	0,7
	Müslüman	7	3,91	12	2,6	5	2,3	14	9,52	38	3,84
	Osmanlı	1	0,5	0	0	1	0,4	0	0	2	2,02
İnsan vs...	3	1,67	7	1,54	4	1,9	1	0,6	15	1,51	
Toplam	179	100,00	452	100,00	210	100,00	147	100,00	988	100,00	

Adana genelinde örneklemin % 57,59'u kendini Türk kimliğinde görürken %18,42'si Kürt kimliğinde gördüğünü ifade etmiştir. Adanalılık kimliği ve Alevi kimliği %4,85 düzeyinde 3. ve 4. sırada gelmektedir. Türk kimliği tercihi en yüksek % 70,74 ile Sarıçam'da yer alırken en düşük % 52,21 ile Seyhan'da yer almaktadır. Bu olguya paralel olarak Seyhan'da Alevi kimliği % 6,19 ile en yükseğe çıkmaktadır. Kürt kimliğine sahip bireyler en çok % 27,61 ile Yüreğir'de bulunmaktadır. Kendini Osmanlı kimliği ile ifade edenler Adana genelinde ve her ilçede oldukça düşük çıkmıştır. Ayrıca kimlik/aidiyet verilerinin gerçek nüfusa oransal dağılımı dikkate alındığında ise şu sonuçlar elde edilebilir:

Tablo-12: Adana'da Araplar ve Kürtler

İlçeler		Çukurova	Yüreğir	Seyhan	Sarıçam	Toplam
Nüfus		353.680	419.240	779.232	143.547	1.695.699
Arap kimliği	%	2,23	3,31	1,9	1,36	2,53
	N	7.887	13.876	14.805	1,552	42.901
Kürt kimliği	%	10,61	22,34	27,61	2,72	18,42
	N	37.525	93.658	215.145	3,904	312.347

Adana merkezde 312.347 Kürt'tün 42.901 de Arap'ın yaşadığı söylenebilir. Bu grupların büyük çoğunluğu Seyhan ve Yüreğir ilçesinde yaşamaktadır.

Tekrar mezhep olarak dağılıma bakıldığında ise Adana nüfusu yoğunluklu olarak Sünni mezhebine bağlı yurttaşlardan oluşmakla beraber hatırı sayılır Alevi yurttaşın da mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-13: Mezheplere göre dağılım

Mezhepler	İlçeler								Toplam	
	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam		n	%
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Sünni-Hanefi-Şafi	147	82,12	363	79,60	195	89,44	136	92,51	841	84,0
Alevi	26	14,52	78	17,10	19	8,71	7	4,76	130	13,0
Bu soruya yanıt vermek istemiyorum (başka)	6	3,35	15	3,28	4	1,83	4	2,72	29	2,9
Toplam	179	100,00	456	100,00	218	100,00	147	100,00	1000	100,00

Ankete verilen yanıtlara göre Adana merkez ilçe nüfuslarının % 84'ü Sünni mezhebinden bireylerden oluşurken % 13'ü Alevi mezhebinden bireylerden meydana gelmiştir. Örneklemin %2,9'u da bu soruya yanıt vermek istememiş veya başka seçenekleri olduğunu belirtmiştir. Alevi mezhebine dâhil olan bireyler daha çok Seyhan ilçesinde (% 17,10) yoğunlaşmıştır. Daha sonra sırasıyla Çukurova (% 14,52), Yüreğir (% 8,71) ve Sarıçam (% 4,76) gelmektedir. Alevi kimlik tercihi yüzdesi mevcut nüfusa oranlanıp projeksiyon yapıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir:

Tablo-14: Adana'da Alevi nüfus.

İlçeler	Çukurova	Yüreğir	Seyhan	Sarıçam	Toplam
Nüfus	353.680	419.240	779.232	143.547	1.695.699
Alevi	14,52	8,71	17,10	4,76	13,0
	51.354	37.731	133.248	6.832	220.440

Adana merkezde toplam 220.440 Alevi nüfusun olduğu söylenebilir. Bunların en çoğu Seyhan ve Çukurova ilçesinde bulunmaktadır.

Mezhep dağılımı bir önceki, kimlik tercih tablosuyla karşılaştırılırsa, Alevi kimliğinin gerilediği görülecektir. Bireyler mezhepsel olarak Alevi olmalarına karşılık kimlik olarak Aleviliği değil farklı kimlikleri tercih etmektedirler. Eğer kimliği bir aidiyet duygusu, “ben kim mim?” sorusunun yanıtı kabul edilirse (Göka 2006: 297; Bilgin 1995b: 60) bu farklılıkların önemli sosyolojik sonuçlar içereceği de kabul edilmelidir. Çünkü kimlik ancak öteki ile beraber vardır (Westin, 2003). Burada Aleviler, Alevi kimliği ile öteki olmaktan ziyade başka ötekileri tercih etmektedirler.

Tablo-15: Mezheplere göre kimlik dağılımı

Kimlik Tercihleri	Mezhepler						
	Sünni		Alevi		Belirtmek istemiyor		
	n	%	n	%	n	%	
Türk	503	60,74	49	37,69	15	55,55	
Alevi	5	0,6	43	33,07	0	0	
Kürt	174	21,01	5	3,84	3	11,11	
Sünni	10	1,2	0	0	0	0	
Arap	14	1,69	11	8,46	0	0	
Adanalı	30	3,62	10	7,69	7	25,92	
Başka (belirtiniz)	Diğer etnik gruplar	7	0,8	2	1,53	0	0
	Türkiyeli vs.	21	2,53	2	1,53	0	0
	Atatürkçü	8	0,9	4	3,07	0	0
	Kendi memleketi	7	0,8	0	0	0	0
	Müslüman	38	4,58	0	0	0	0
	Osmanlı	2	0,2	0	0	0	0
	İnsan, ayırım yapmaz	9	1,08	4	3,07	2	7,4
Toplam	828	100,00	130	100,00	27	100,00	

Örneğin Alevi mezhebine dâhil olan bireylerin % 37,69 öncelikli olarak Türk kimliğini tercih ederken Sünni mezhebine dahil olanların % 60,74'ü öncelikli olarak Türk kimliğini tercih etmektedir. Fakat aynı şekilde Alevi mezhebine dâhil olanların % 33,07'si Aleviliği bir öteki (kimlik) olarak tercih ederken Sünniliği % 1,2 oranında, Müslüman kimliğini de % 4,58

oranında tercih etmektedirler. Sünni mezhebinden olanların % 21,01'i ise Kürt kimliğini tercih etmektedir.

Sünnilerden ziyade Aleviler Adanalı kimliğini daha çok tercih etmektedir. Diğer yandan Mezheplerini belirtmek istemeyenler daha ziyade Türk kimliğine dâhil olanlar (% 55,55) ve daha sonra Adanalı kimliğine sahip olanlardır (% 25,92). Bilindiği üzere Adana'nın otokton halklarından bir de Arap Alevilerdir (Nusayriler) ki diğer Anadolu Alevilerinden bazı ritüel ve algı süreçleri farklılık gösterir. Zaten Arap kimliğini tercih edenlerin % 56 Sünni'dir. Bu durumda Adana Merkez ilçelerinde yaşayan Arap Alevi (Nusayri) nüfusu bulmak mümkündür: Çukurova'da 36.280, Yüreğir'de 63.833, Seyhan'da 68.104 ve Sarıçam'da 7.140 kişi olmak üzere Adana merkezde toplam 175.358 kişi Arap Alevi'dir.

Dil becerileri bakımından örneklem değerlendirildiğinde ise şu sonuçları elde edebiliriz:

Tablo-16: Anadili bilme düzeyi

Diller	Arapça		Kürtçe		Zazaca	
	n	% (n/1004)	n	% (n/1004)	n	% (n/1004)
Anlar konuşamaz	63	6,27	87	8,66	40	3,98
Hem konuşur hem anlar	100	9,96	176	17,52	43	4,28
Anlar, konuşur ve yazabilir	11	1,09	53	5,27	15	1,49
Toplam	174	17,33	316	31,47	98	9,76

Örneklemin 1004 kişiden olduğu göz önünde bulundurulursa, örneklemin % 31,47'si bir şekilde Kürtçe becerisine sahip bulunmaktadır. Bu oranlar Arapça bilenler için %17,33, Zazaca ise % 9,76'dır. Ayrıca örneklemin % 0,79'u (8 kişi) Türkçe bilmiyor.

Zazaca bildiğini belirten 98 kişinin 19'u sadece Zaza biliyor ki bu da % 1,89'a tekabül ediyor. Örneklemin % 7,86'sı (79 kişi) hem Kürtçe hem de Zazaca biliyor.

Etnisite kuramları, etnikliği davranışsal etnisite ve ideolojik etnisite olarak iki kategoride ele alıp tartışır. '**Davranışsal etnisite**' sosyalizasyon süreci boyunca bir etnik grubun üyeleri tarafından diğerlerinden ayrılan öğrenilmiş değerler, inançlar, davranış normları ve dil veya diğerlerinden farklı diyalektlerin bir sürecidir. '**İdeolojik etnisite**'de ise, mutlaka çocukluk döneminde sosyalle olurken öğrenilmiş olan bazı adetler kategorize edilebilir. Burada gerekli görülen bu adetler bir kişinin sosyal hayatında çok önemli değildir. İlk dönem göçmen alt kültürü ve kimliğin belirtisi olan semboller tarafından temsil edilirler" (Pinheiro, 1990: 7). Kimlik bir tür ideolojik etnisite göstergesidir.

Daha önce kimlik-aidiyet düzeyleri dikkate alındığında farklı dil-kültür gruplarının asimilasyon düzeylerini de görmek mümkündür. Örneğin örneklemin % 18,42'si kendini Kürt kimliğinde görmesine rağmen % 31,47'si bir şekilde Kürtçe dil becerisi olduğunu da beyan etmiştir. Aynı şekilde örneklemin % 2,53'ü kimlik olarak Arap olduğunu belirtirken % 17,33'ü Arapça bildiğini beyan etmiştir. O halde diğer farklı dil-kültür grupları gibi hem Arapların hem de Kürtlerin Adana'da ideolojik bir asimilasyon süreci yaşadıkları söylenebilir.

3.6. Adana Merkez Nüfusunda Siyasal Davranışlar

Adana merkezde yaşayan nüfusun siyasal davranışlarını tespit etmek için veri toplama aracında örneklemin yanıtlayacağı iki soruya yer verilmiştir. Bu sorulara ve çapraz ilişkilere dayalı olarak nüfusun siyasal davranışları analiz edilebilir.

Sorulardan biri 30 Mart 2014 tarihinde gerçekleşen yerel seçimleri içermektedir. Bu yerel seçimlerde siyasal davranış daha ziyade belli bir parti ve onun adayının desteklenmesi değil mevcut parti ve adayının seçimlerde başarı elde etmemesi yönünde gerçekleşmiştir. Bu çalışma da bu kanıyı doğrular niteliktedir:

Tablo-17: 30 Mart 2014 yerel seçimler

Partiler	Örneklem		Gerçek sonuçlar	
	n	%	n	%
CHP	197	20,93	306483	24,8
MHP	175	18,59	414036	33,5
AKP	203	21,57	394169	31,9
HDP	180	19,12	90407	7,32
Diğer.	72	7,65	29854	2,32
Yanıt vermek istemiyor/ Geçersiz boş	114	12,11	51.407	3,99
Toplam	941	100,00	1286356	100,00

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu, 30 Mart 2014 mahalli idareler seçim sonuçları

Bilindiği üzere yerel seçimlerde büyük şehir belediye seçimlerine yereldeki bütün seçmenler katılmaktadır. Bu yüzden örneklemin bildirdiği tercihler ile gerçek sonuçların uyuşmaması normaldir. Çünkü anket uygulaması sadece Adana merkezde yaşayanlar dâhil edilmiş merkez ilçeler dışındaki ilçeler ile köyler dâhil edilmemiştir.

Örneklemin siyasal tercihleri Adana merkezde neredeyse dört büyük siyasi parti arasında eşit dağılmış gibi görünmektedir. O halde siyasal davranışlarda çevrenin rolü belirleyici bir öneme sahiptir.

Tablo-18: 7 Haziran 2015 Milletvekilliği seçim sonuçları.

Partiler	Gerçek sonuçlar		Örneklem	
	n	%	n	%
CHP	293957	30,52	197	20,89
MHP	207773	21,57	175	18,55
AKP	267940	27,82	203	21,52
HDP	157597	16,35	180	19,08
Diğer.	36086	3,74	45	4,77
		Kararsız	29	3,07
		Yanıt vermek istemiyor	114	12,08
Toplam	963023	100,00	943	100,00

Örneklemin % 6,1'i (61 kişi) oy kullanmayacaklarını belirtmiş. Örneklemin oy kullanmayacakları çıkardıktan sonra oy kullanacakları (943 kişi) dikkate alındığında oy dağılım oranı tablodaki gibidir. Yanıt vermek istemeyenlerin daha ziyade hangi kanalları izlemeyi ve hangi gazeteleri okumayı tercih ettiklerine bakıldığında ise, görüldü ki TRT/Şeş veya Roj TV gibi Kürtlere hitap eden kanallar ile Özgür gündem gibi yine Kürtlere hitap eden gazeteleri okumayı tercih edenlerden ziyade AKP tabanına seslenen Star, Show, Ülke TV ile CHP tabanına seslenen Halk TV, Ulusal kanallar izlemeyi tercih edenlerinden oluşmaktadır. Hangi partiye oy vermeyi düşündüklerine söylemek istemeyenlerin aslında gerçek seçimde daha ziyade AKP ile CHP seçmenlerinden oluşmaktadır. Yine izlenen kanallar ve okunan gazeteler göz önünde bulundurulduğunda kararsız seçmenlerin ise daha ziyade AKP tabanından

gelenlerden oluştuğu söylenebilir. Oransal olarak hem kararsızlar hem de yanıt vermek istemeyenler oransal olarak partiler arasında dağılırsa siyasal davranış bakımından örneklemin nispeten evreni yansıttığı da söylenebilir.

Siyasal davranışların merkez ilçeler bazında dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo-19: Adana'da siyasal tercihler

Partiler	Çukurova		Seyhan		Yüreğir		Sarıçam		Toplam (Mer.)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
CHP	89376	40,80	138615	31,42	53161	24,15	12805	16,35	293957	30,52
MHP	56490	25,79	79680	18,06	40899	18,58	30374	38,78	207773	21,57
AKP	50710	23,15	114179	25,88	74347	33,78	28704	36,64	267940	27,82
HDP	15962	7,29	94517	21,43	43216	19,63	3902	4,98	157597	16,35
Diğer.	6779	3,09	15869	3,58	10731	4,82	2707	3,44	36086	3,74
Toplam	219317	100,0	442860	100,0	222354	100,0	78492	100,0	963023	100,0

Örneklemin 7 Mart 2015 milletvekilliği seçimlerinde tercihlerini bazı küçük sapsmaların dışında bir önceki yerel seçimlere yakın olarak değerlendirmiştir. Buradaki en önemli sapma MHP'de biraz oy düşmesine karşılık HDP'de olağanüstü bir oy artış söz konusudur. Ayrıca diğer sosyal değişkenlerin siyasal davranışlar üzerinde nasıl bir etkisi olduğu önemli bir problemdir. Örneğin partilere göre seçmenlerin eğitim ortalamasına bakıldığında en yüksek eğitim ortalaması 10.93 yıl ile MHP'li seçmenlerde gözlemlenmiştir. Daha sonra sırasıyla CHP seçmeni ortalama 8.87 yıl, AKP 8.45 yıl ve en son HDP 7.07 yıl eğitim ortalamasına sahiptir. Kısaca en yüksek okumuş kesim MHP'de en düşük ise HDP'dedir. MHP'nin diğer partilere oranla eğitim seviyeleri yüksek bireylerden oluşması teorik tartışmalarla da uyusmaktadır. Çünkü milliyetçilik ve onun aşırı biçimi faşizm orta sınıf ve ortanın üstü sınıflara daha ziyade dayanmaktadır (Bkz.: Balibar, E ve Wallerstein, 1995).

Tablo-20: 7 Haziran 2015 Milletvekilliği parti tercihlerinin mezheplere göre dağılımı

Parti Tercihleri	Mezhepler						Toplam	
	Sünni		Alevi		Belirtmek istemiyor			
	n	%	n	%	n	%	n	%
CHP	110	13,07	79	60,76	8	27,58	197	
MHP	168	19,97	4	3,07	3	10,34	175	
AKP	197	23,42	4	3,07	2	6,89	203	
HDP	163	19,38	15	11,53	2	6,89	180	
Diğer.	41	4,87	3	2,30	1	3,44	45	
Kararsız	23	2,73	5	3,84	0		28	
Oy kullanmayacak	54	6,42	6	4,61	1	3,44	61	
Yanıt vermek istemiyor	85	10,10	14	10,76	13	44,82	112	
Toplam	841	100,00	130	100,00	29	100,00	1001	100,00

Sünniler nispeten AKP'yi tercih ediyor olsa da aslında partiler arasında anlamlı farklılıklar olduğu söylenemez. Aleviler de ise durum bir farklı. Alevilerin daha ziyade tercih ettiği parti CHP'dir. Bu durum CHP'nin daha ziyade Alevi partisi olduğu fikrini güçlendirmektedir. Fakat % 3,07 düzeyinde Aleviler arasında hem MHP'ye hem de AKP'ye oy verenler mevcut. Alevilerin ikinci tercih ettikleri parti HDP'dir (%11,53). Mezhebini belirtmek istemeyenler ise daha çok CHP'ye oy verenler (% 27,58).

Parti tercihlerini belirtmek istemeyenler aynı zamanda mezhep durumlarına da belirtmek istememektedir.

4. Adana'nın Geleceği

Adana'da yaşayan nüfusun son zamanlarda Suriye'den gelen mültecilerle beraber Adana'ya karşı tükenmişlik duygusu hayli arttığı gözlemlenmiştir. Bu durumun tespiti için örnekleme "Suriyeli Sığınmacılarla beraber Adana'nın gelecekteki durumunu nasıl gördükleri" de sorulmuştur. Alınan yanıtlar şu şekildedir:

Tablo-21: Adana'nın geleceği

Düşünceler	n	%
1. Gelecekte ümitli değilim Adana'da daha kötüye gidecek.	579	57,7
2. Ümitsiz değilim ama daha da iyi olmayacak.	195	19,4
3. Bilemiyorum, hiçbir fikrim yok.	127	12,6
4. Bir süre olumsuz etilense de zamanla biraz daha güçlü olacak.	85	8,5
5. Suriyelilerle beraber daha da güçlenecek.	18	1,8
Toplam	1004	100,0

Örneklemin büyük çoğunluğu (%77,1'i) Adana ile ilgili hiç de iyi düşüncelere sahip değiller, oldukça karamsarlar. Adana'nın geleceğinden ümitli değiller ve hatta daha da kötüye gideceğini düşünmektedirler. Ancak örneklemin % 10,3'ü Adana'nın geleceğinden ümitli olduğunu düşünmektedir. %12,6'sı da kararsızdır ya da herhangi bir fikir beyan edememektedir.

Tablo-22: İkamet süresine göre Adana'nın geleceği

İkamet Süresi (yıl)	Gelecekte ümitli değil		Kararsız		Gelecekte ümitli		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
1-5	39	5,12	8	6,55	8	7,92	55	55,89
6-10	29	3,81	3	2,45	7	6,93	39	3,96
11-15	32	4,20	8	6,55	0	0	40	4,06
16-20	76	9,98	14	11,47	3	2,97	93	9,45
21-25	89	9,26	25	20,49	14	13,86	128	13,00
26-30	117	15,37	15	12,29	15	14,85	147	14,93
31-35	88	11,56	10	8,19	11	10,89	109	11,07
36-40	83	10,90	14	11,47	11	10,89	108	10,97
41+	208	27,33	25	20,49	32	31,68	265	26,93
Toplam	761	10,00	122	100,00	101	100,00	984	100,00

Adana'da ikamet süresi arttıkça Adana'nın geleceği konusunda ümitler de düşmektedir. Adana'nın geleceği konusunda ümitsiz olanların büyük çoğunluğu 25 yıl ve üzeri Adana'da yaşayanlarda gözlemlenmiştir. Bu durum Ki kare testi ile de desteklenmiştir. Adana'da geçirilen ikamet süresi ile Adana'nın geleceği konusundaki ümitsizlik arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (değer=26,589; df=16; sig.: 0,04).

Eğitim ortalamaları açısından bu tablo değerlendirilse Adana'nın geleceğinden ümitli olanların eğitim seviyeleri diğerlerine göre daha uzun olduğu görülecektir. Ümitli olanların eğitim süreleri ortalama 9.52 yıl iken ümitsiz olanlar 8.37 yıldır. Kararsızların eğitim seviyeleri 8.39 yıldır. Eğitim seviyeleri düştükçe Adana'dan ümit de kesilmektedir.

Güncel Haliyle Adana Şehrinde Nüfus Dönüşmeleri

Gelir dağılımı bakımından değerlendirildiğinde ise gelire Adana'ya ümit bağlama arasında doğru orantılı bir ilişki söz konusudur. Gelir azaldıkça Adana'ya olan ümitler de azalmaktadır. Örneğin Adana'nın geleceğine ümitli olanların ortalama aylık geliri 2165 TL iken Adana'nın geleceğinden ümitsiz olanların ortalama aylık gelirleri 1745 TL'dir.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın verilerine dayalı olarak Adana'nın nasıl nüfus değişimi geçirdiğini, göç hızının eksilerde seyretmesinin sosyolojik sonuçları anlaşılabilir.

Adana artık cazibe merkezi olmaktan çıkmıştır. Göç alan değil göç veren şehre dönüşmüştür. Hatta bir tür geçiş şehridir. Adanalı yerli nüfus her geçen gün yerlerini göçmenlere bırakıp başka şehirlere göçmektedir. Sosyoekonomik olarak daha düşük seviyeli grupların bir araya geldiği bir şehir niteliği kazanmaya başlamıştır. Bu istatistik sonuçlara bakarak bu durumun devam edeceğini söylemek mümkündür.

Göç aldığı nüfusun nitelikleriyle beraber yerel halkın nitelikleri Adana'ya adeta üç parçalık bir nüfus görünümü vermektedir. Kürtlerin, Arap Alevilerin ve Türklerin bir arada aynı zamanda ayrı, parçalı yaşadığı bir şehir. Bu görünüm merkez ilçelerde biraz farklılık göstermektedir. Özellikle Seyhan'da Arap Aleviliğinin baskın olduğu parçalılık ve Yüreği Kürtlerin baskın, Sarıçam'da da Türk etnisitesinin baskın olduğu parçalılık... Çukurova ilçesinde ise Sosyoekonomik gruplaşmalar daha baskındır. Ekonomik durumları dahi olanlar Çukurova ilçesinde yer almaktadır.

Bu durum kendini siyasal davranışlarda da kendini göstermektedir. 7 Haziran 2015 milletvekilliği seçimlerinde başat dört partinin oransal olarak at başı mücadele etmiş olması önemli bir göstergedir. Örneğin bir önceki genel seçimlerde HDP bağımsız bir milletvekili çıkarırken 2015'e 2 milletvekili, MHP daha önce 3 milletvekili çıkarırken 2015'te de 3 milletvekili çıkarmıştır. Aynı seçimlerde AKP 5, CHP 4 milletvekili çıkarabilmiştir.

Ayrıca farklı dil-köken grupların ulusal topluma asimilasyonu devam etmesine rağmen aynı dil-köken kimlikler güçlü bir şekilde varlıklarını sürdürmektedirler.

Bu özelliklerinin yanı sıra Adana artık zenginliğin sembollerini üreten şehir olmaktan ziyade fakirliğin sembollerini üreten bir şehir görünümüne dönüşmektedir.

KAYNAKLAR

- Adana Ansiklopedisi 2010, Adana: Altın Koza Kültür A.Ş.
- “Adana Vizyon’2023 Çalışma Grubu Eğitim Durumu Raporu”, Ağustos 2013.
- ASLAN, Cahit 2004 Ethnisite, Adana: Karahan Kitabevi.
- ASLAN, Cahit 2014 Fellahların Sosyolojisi, 4. Basım, Adana: Karahan Kitabevi.
- BALİBAR, E ve I. WALLERSTEİN, (1995), Irk, Ulus, Sınıf, İstanbul: Metis Yayınları,
- BİLGİN, Nuri (1995), Kolektif Bilinç, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- BİLGİN, Nuri (1995b), Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- GÖKA, Erol 2006 İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler, Ankara: Aşına Kitaplar.
- GÜMÜŞ, Adnan 2005 Çukurova’nın Ötekileri, Tiroj, Mayıs-Haziran, s. 22-26.
- GÜMÜŞ, Adnan (2006), Eriyik ve Tortu: Adana’daki Karışma ve Karışmama Halleri, “Adana’ya Kar Yağmış” içinde B. Çelik (Edit), İstanbul İletişim Yayınları, s. 65-111.
- GÜMÜŞ, Adnan ve Cahit ASLAN 2015 Etno-Sınıfsal Kompartımanlaşma: Adana Nüfusunun sosyal Dinamik Bünye Analizi, iç. Adana Kent Sorunları Sempozyumu-3, (22-23 Mayıs / Adana) s. 357-396.
- KESER, İnan 2006 Kentsel Dinamikler ve Kamusal Alan: Farklılaşması: Adana Nusayrileri, Basılmamış Doktora tezi, Ankara: Ankara Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PİNHEIRO, Vuca 1990 “What is Ethnicity”, Revista Farol, Vol-2, ‘ Feb. 1990. (<http://www.vucapinho.com/vucapage/ethnicit.htm>)
- WESTİN, Charles ve Atsushi KONDO (Eds.) 2003 “New Concepts of Citizenship. Residential/Regional Citizenship and Dual Nationality/Identity”, Stockholm: Stockholm University.
- TÜİK, Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Daimi İkametgâha Göre İç Göçler.
- Yüksek Seçim Kurulu, 30 Mart 2014 mahalli idareler seçim sonuçları
- <http://www.adana-bld.gov.tr/adananin-tarihi-sayfa.html>
- <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Adana>